

www.grespen.org

Καταπολέμηση της Δυσθρεψίας: εντός και εκτός νοσοκομείου

Ελληνική Εταιρεία
Κλινικής Διατροφής
& Μεταβολισμού

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΜΕΝΟ ΜΕΛΟΣ
ΤΗΣ ESPEN ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

12–14 Απριλίου 2013
Grand Hotel Palace
Θεσσαλονίκη

1^ο Συνέδριο Κλινικής Διατροφής

Διεθνής προσυνεδριακή ημερίδα για
την καταπολέμηση της Δυσθρεψίας
“Fight Against Malnutrition”

9^ο Φροντιστήριο Κλινικής Διατροφής του ACCN

Σε συνεργασία με:

Adriatic Club of Clinical Nutrition (ACCN)

Γηριατρική και Γεροντολογική Εταιρεία Β. Ελλάδος

Ελληνική Εταιρεία Κλινικής Φαρμακολογίας

Εταιρεία Αναισθησιολογίας και Εντατικής Ιατρικής Β. Ελλάδος

Ευρωπαϊκή Εταιρεία Κλινικής Διατροφής & Μεταβολισμού (ESPEN)

Πανελλήνιος Σύλλογος Διαιτολόγων-Διατροφολόγων (ΠΣΔΔ)

Πανελλήνιος Σύλλογος Νοσοκομειακών Διαιτολόγων (ΠΑΣΥΝΟΔ)

Υπο την αιγίδα:

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

European Nutrition for Health Alliance

Ιατρική Σχολή ΑΠΘ

Πανελλήνιος Ιατρικός Σύλλογος

Υπουργείο Υγείας

Bulgarian Society for Enteral and Parenteral Nutrition

Croatian Society for Clinical Nutrition

FYROM Society for Enteral and Parenteral Nutrition

Hellenic Society for Clinical Nutrition and Metabolism

Serbian Society for Enteral and Parenteral Nutrition

Slovenian Society for Enteral and Parenteral Nutrition

Turkish Society for Enteral and Parenteral Nutrition

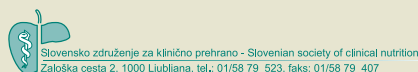
Baltic Group of Clinical Nutrition

Σύλλογος Καρκινοπαθών Μακεδονίας-Θράκης

Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση «Φροντίδα Υγείας»

Σύλλογος Καρκινοπαθών Μακεδονίας Θράκης

Αγαπητοί συνάδελφοι και φίλοι.

Είναι μεγάλη τιμή και χαρά να σας προσκαλέσουμε στο 1ο Συνέδριο Κλινικής Διατροφής στην Ελλάδα, το οποίο θα πραγματοποιηθεί στην πόλη της Θεσσαλονίκης από τις 12 ως τις 14 Απριλίου 2013. Είναι η πρώτη φορά που μια συνάντηση αφιερωμένη στις τελευταίες εξελίξεις της Κλινικής Διατροφής λαμβάνει χώρα στην Ελλάδα και ειδικότερα στη Θεσσαλονίκη. Πραγματικά ανυπομονούμε να σας υποδεχθούμε.

Κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου, ειδικό στην Κλινική Διατροφή από όλη την Ευρώπη θα παρουσιάσουν τα πιο πρόσφατα ευρήματά τους στον τομέα εξειδίκευσής τους. Επιπλέον, καλωσορίζουμε νέους συναδέλφους από τον τομέα της ιατρικής και της διαιτολογίας/διατροφής από περισσότερες από 10 χώρες.

Κατά τη διάρκεια δημιουργίας του προγράμματος κάναμε πραγματικά μεγάλη προσπάθεια να συμπεριλάβουμε τεκμηριωμένες κλινικές πρακτικές και εκπαιδευτικά θέματα, καθώς και για να βρούμε τρόπους να τα συνθέσουμε. Με το στόχο μας να είναι η βελτίωση της ποιότητας της διατροφικής φροντίδας, δώσαμε ιδιαίτερη έμφαση στα θέματα αυτά που έχουν ουσιώδες αποτέλεσμα και που μπορούν εύκολα να ενσωματωθούν στην καθημερινή κλινική πρακτική.

Το πρόγραμμα, επίσης, συμπεριλαμβάνει τη Διεθνή Προσυνεδριακή Ημερίδα για την Καταπολέμηση της Δυσθρεψίας (12 Απριλίου), σε μια προσπάθεια να δοθεί έμφαση στη σημασία της επίπτωσης της δυσθρεψίας τόσο στους νοσοκομειακούς ασθενείς, όσο και στο γενικό πληθυσμό.

Επιπλέον, το εκπαιδευτικό κομμάτι συμπεριλαμβάνει το 9ο Φροντιστήριο Κλινικής Διατροφής του Adriatic Club of Clinical Nutrition (ACCN) στις 13 – 14 Απριλίου. Είναι η πρώτη φορά που η συνάντηση αυτή πραγματοποιείται στην Ελλάδα και είμαστε ιδιαίτερος χαρούμενοι που φιλοξενούμε όχι μόνο τα νέα μέλη του ACCN, αλλά και τους εκπροσώπους του αντίστοιχου Baltic Club. Επιπλέον, θα πραγματοποιηθούν δύο δια ζώσης σεμινάρια από τα μαθήματα του προγράμματος δια βίου μάθησης του ESPEN-Leonardo da Vinci (ESPEN-Leonardo da Vinci-Life Long Learning – LLL), επιτρέποντας στους συμμετέχοντες του Συνεδρίου να ερευνηθούν περαιτέρω τις γνώσεις τους στον τομέα της Κλινικής Διατροφής και Μεταβολισμού.

Εκ μέρους της Επιστημονικής, Οργανωτικής και Εκπαιδευτικής Επιτροπής και όλων των μελών της GrESPEN, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την Εκτελεστική Επιτροπή του ESPEN, καθώς και την Επιτροπή Εκπαίδευσης και Κλινικής Πρακτικής του ESPEN και το Συμβούλιο του ACCN Board, για τη συνεχή καθοδήγηση και υποστήριξη.

Ανυπομονούμε να σας υποδεχτούμε στη Θεσσαλονίκη!

Δρ. Μ. Χουρδάκης
Πρόεδρος του
Συνεδρίου

Καθηγητής Δ. Κούβελας
Πρόεδρος της
Επιστημονικής Επιτροπής

Δρ. Μ. Πεφτουλίδου
Πρόεδρος της
Εκπαιδευτικής Επιτροπής

Δρ. Μ. Πασακιώτου
Πρόεδρος της
Οργανωτικής Επιτροπής

Πρόεδρος του Συνεδρίου Δρ Μιχάλης Χουρδάκης

Επιστημονική Επιτροπή Καθηγητής Δημήτρης Κούβελας (Πρόεδρος)
Ομότιμος Καθηγητής Νικόλας Ντόμπρος (Επίτιμος Πρόεδρος)
Καθηγητής Δημήτριος Βασιλάκος
Καθηγητής Αντώνιος Ζαμπέλας
Καθηγητής Ευάγγελος Ιωαννίδης
Καθηγητής Χαράλαμπος Σπυρίδης
Επίκουρος Καθηγητής Απόστολος Τσάπας

Εκπαιδευτική Επιτροπή Δρ Μαρία Γιαννάκου-Πεφτουλίδου (Πρόεδρος)
Δρ Ιωάννης Γκιουλμπασάνης
Αναπληρωτής Καθηγητής Απόστολος Καμπαρούδης
Επίκουρος Καθηγητής Ντίνος Καρακούλας
Σταύρος Λάππας
Δρ Καλλιόπη Άννα Πούλια
Αθανάσιος Συμεωνίδης

Οργανωτική Επιτροπή Δρ Μαρίλη Πασακιώτου (Πρόεδρος)
Αναστασία Αναστασιάδου
Δέσποινα Βασιλάκου
Αλίκη Δεδοπούλου
Ιωάννης Δήμας
Θωμάς Καλόγηρου
Δρ Σοφία Κελλίδου
Κωνσταντίνος Κουλούσιος
Αριστέα Μπασχαλή
Ανθή-Ισμήνη Ναούμη
Χρήστος Παπαβαγγέλης
Νικόλαος Παπασπανός

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ LLL;

Το “Πρόγραμμα Δια Βίου Μάθησης (Life Long Learning, LLL) στην Κλινική Διατροφή και στον Μεταβολισμό” είναι ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που απευθύνεται σε γιατρούς και λοιπούς επαγγελματίες υγείας. Διαθέτει διαδυκτιακά (on-line) μαθήματα και σεμινάρια (live courses), χρησιμοποιώντας ποικιλία πρωτότυπων μεθοδολογιών και μέσων εκπαίδευσης. Το Πρόγραμμα LLL περιλαμβάνει 120 εκπαιδευτικές ενότητες (οι 100 είναι ήδη διαθέσιμες διαδυκτιακά-on line), ενώ δημιουργήθηκε και ελέγχθηκε από αξιότιμους Ευρωπαίους ειδικούς. Οι ενότητες είναι ελεύθερα προσβάσιμες διαδυκτιακά (on-line), εφόσον προηγηθεί η εγγραφή του χρήστη.

Η Ενότητα (Module) είναι η κύρια εκπαιδευτική μονάδα του LLL Προγράμματος. Κάθε Ενότητα περιλαμβάνει μια ανασκόπηση ενός συγκεκριμένου ζητήματος, βασισμένη στα πιο πρόσφατα σχετικά ευρήματα, ένα κλινικό περιστατικό, ένα τεστ αυτοαξιολόγησης και μια εξέταση με βαθμολογία.

Οι Ενότητες που σχετίζονται με κοινές θεματικές περιοχές ομαδοποιούνται σε Θέματα (Topics), διευκολύνοντας τον χρήστη με αυτό τον τρόπο στην επιλογή Ενοτήτων ενός συγκεκριμένου πεδίου ενδιαφέροντος. Οι μονάδες (Credits) απονέμονται στα σεμινάρια (live courses) και στην διαδυκτιακή (on-line) εκπαίδευση. Η συμμετοχή σε μια διάλεξη που αφορά ένα Θέμα προσφέρει 3 Μονάδες Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης (CME). Κάθε Θέμα που παρακολουθείται διαδυκτιακά επίσης προσφέρει μονάδες CME. Η συγκέντρωση μονάδων παρέχει την ευκαιρία της απονομής του Διπλώματος στην Κλινική Διατροφή από την ESPEN. Ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να εκπαιδευτεί παρακολουθώντας μια σειρά ενοτήτων, μαθημάτων και διαλέξεων δικής του επιλογής.

Το Πρόγραμμα LLL, το οποίο υποστηρίζεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, αποτελεί μια προσπάθεια της ESPEN για παροχή μετεκπαιδευτικής πιστοποίησης στην Κλινική Διατροφή και για βελτίωση της καθημερινής κλινικής πρακτικής.

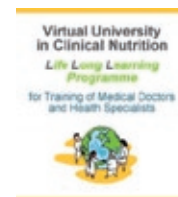
Το εν λόγω πρόγραμμα αναπτύχθηκε βάσει του έργου BG-03-BF-PP-166039 του προγράμματος Leonardo da Vinci από την ESPEN και την συμμετοχή ευρωπαϊκών πανεπιστημίων με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Πρόγραμμα LLL στην Διατροφή και τον Μεταβολισμό είναι πιστοποιημένο από την Ευρωπαϊκή Ένωση Ιατρικών Ειδικοτήτων (Union Européenne des Médecins Spécialistes).

Σάββατο 13 Απριλίου 2013 (08:00–11:00)

Module 08: Approach to Oral and Enteral Nutrition

(M. Chourdakis, A. Forbes, Ž. Krznarić, R. Meier)

- 8.1 Indications, Contraindications, Complications and Monitoring of EN
- 8.2 Oral and Sip Feeding
- 8.3 Techniques of Enteral Nutrition
- 8.4 Formulae for Enteral Nutrition

THE EUROPEAN
SOCIETY FOR
CLINICAL
NUTRITION AND
METABOLISM

Κυριακή 14 Απριλίου 2013 (08:30–12:00)

Module 17: Nutritional support in the perioperative period

(G. Kékéštas, S. Klek, R. Meier, M. Passakiotou)

- 17.1 Metabolic Responses to Surgical Stress
- 17.2 Enhanced Recovery: Principles
- 17.3 Fluid Balance and Metabolism in Surgery
- 17.4 Nutritional Goals in the Perioperative Period. Facilitating Oral or Enteral Nutrition

Η συμμετοχή σε κάποιο από τα LLL για τους μη εγγεγραμμένους στο ACCN απαιτεί ξεχωριστή εγγραφή, η οποία μπορεί να πραγματοποιηθεί ως εξής:
M.08 - <http://bit.ly/LLL08Congress> και M.17 - <http://bit.ly/LLL17Congress>

“ΑΓΩΝΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΥΣΘΡΕΨΙΑΣ: Διαχείριση ΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΚΤΟΣ νοσοκομείου”

Η Δυσθρεψία είναι ένα σοβαρό πρόβλημα υγείας, η επίπτωση του οποίου αυξάνεται στην Ευρώπη, κοστίζοντας στις κυβερνήσεις της ΕΕ περισσότερα από 100 δις ευρώ ετησίως. Πρόσφατες μελέτες εξέτασαν την επίπτωση της δυσθρεψίας στο κλινικό αποτέλεσμα και τη χρήση υπηρεσιών υγείας και κατέδειξαν πως ένας στους 4 ασθενείς που εισάγεται σε νοσοκομείο είναι σε κίνδυνο να εμφανίσει δυσθρεψία ή είναι ήδη σε δυσθρεψία. Επιπλέον, περισσότερο από το 20% των ασθενών στο σπίτι είναι σε δυσθρεψία και το 30% είναι σε κίνδυνο να εμφανίσει δυσθρεψία. Το διαχειριστικό κόστος για τις υπηρεσίες υγείας που αφορά με τους ασθενείς που είναι σε δυσθρεψία είναι διπλάσιο σε σχέση με ασθενείς που σιτίζονται επαρκώς, οδηγώντας σε αύξηση της χρήσης των προοριζόμενων για την υγεία πόρων.

Η δυσθρεψία προκαλείται από ποικιλία παραγόντων, συμπεριλαμβανομένης της μειωμένης πρόσβασης σε υγιεινές επιλογές τροφίμων, της ανορεξίας ή της αδυναμίας σίτισης λόγω νόσου ή κάποιας επέμβασης. Η Δυσθρεψία μπορεί να καθυστερήσει την ανάρρωση και να επιμηκύνει τη νοσηλεία. Με τον τρόπο αυτό αυξάνεται η ευαισθησία σε λοιμώξεις και μειώνεται τελικώς και η ποιότητα ζωής. Με δεδομένη τη ραγδαία γήρανση του πληθυσμού της Ευρώπης, το κόστος της δυσθρεψίας σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο αναμένεται να αυξηθεί σταθερά στα επόμενα χρόνια, εκτός και αν ληφθούν αντιρροπιστικά μέτρα που θα αυξήσουν την ευαισθητοποίηση και την αντιμετώπιση αυτού του σοβαρού προβλήματος.

Πρόσφατα, οι εκπρόσωποι στην ΕΕ από τα Υπουργεία Υγείας μαζί με μια ομάδα επιστημόνων από το χώρο της υγείας (από τη Δημοκρατία της Τσεχίας-2009, το Βέλγιο-2010 και την Πολωνία-2011), αξιωματούχοι των υπηρεσιών υγείας, εκπρόσωποι ομάδων ασφάλειας υγείας, η ESPEN (η Ευρωπαϊκή Εταιρεία Κλινικής Διατροφής και Μεταβολισμού) και η ENHA (η Ευρωπαϊκή Συμμαχία για τη Διατροφή για την Υγεία) έκαναν το πρώτο βήμα προς την αλλαγή της αντίληψης και των πολιτικών. Αναγνώρισαν ότι η δυσθρεψία είναι ένα φλέγον ζήτημα δημόσιας υγείας. Δήλωσαν ότι πρέπει να ληφθούν οι κατάλληλες δράσεις για την αντιμετώπιση της δυσθρεψίας, συμπεριλαμβανομένων και των εθνικών σχεδίων για τη διατροφή, της υποχρεωτικής ανίχνευσης για τον κίνδυνο δυσθρεψίας, περιεκτικές οδηγίες και εκπαίδευση για τη βέλτιστη διατροφική φροντίδα, καμπάνιες για αύξηση της ενημέρωσης του κοινού καθώς και περαιτέρω έρευνα για τις αιτίες και την αύξηση της επίπτωσής της.

Σήμερα η Ελλάδα κάνει άλλο ένα βήμα προς την αντιμετώπιση της δυσθρεψίας. Μέσα από νέες πολιτικές πρωτοβουλίες, με νέα νομοθεσία για τον Αγώνα Κατά της Δυσθρεψίας, η χώρα μας γίνεται μέλος μιας μειονότητας χωρών μελών της ΕΕ που αποζητούν να την αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά.

Οι δράσεις προς την κατεύθυνση αυτή περιλαμβάνουν τη θεσμοθέτηση της Ομάδας Διατροφικής Υποστήριξης, την καθιέρωση της ανίχνευσης διατροφικού κινδύνου ως εξέταση ρουτίνας κατά την εισαγωγή των ασθενών στο νοσοκομείο και την ένταξη του μαθήματος της Κλινικής Διατροφής στις Ιατρικές Σπουδές στην Ελλάδα.

09:00–10:00

Εγγραφές

10:00–10:30

Χαιρετισμοί

- Μιχάλης Χουρδάκης, Πρόεδρος του Συνεδρίου
- Δημήτριος Κούβελας, Πρόεδρος, Ελληνική Εταιρεία Κλινικής Διατροφής και Μεταβολισμού - GrESPEN
- Pierre Singer, Πρόεδρος, European Society for Clinical Nutrition and Metabolism - ESPEN
- Željko Krznarić, Πρόεδρος, Adriatic Club of Clinical Nutrition – ACCN
- Εκπρόσωποι Αριστετελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Ιατρικής Σχολής, Ιατρικού Συλλογου, ΠΣΔΔ, ΠΑΣΥΝΟΔ

SESSION I

INTERNATIONAL CONFERENCE ON THE FIGHT AGAINST MALNUTRITION

10:30–12:00

PART I: Prevalence of Malnutrition in Europe and Greece *Chairmen: P. Singer, D. Kouvelas*

10:30–10:45

Malnutrition in the Europe's Population, *P. Singer (ESPEN)*

10:45–11:00

Malnutrition in Greek hospitalized population, *K.A. Poulia (HDA)*

11:00–11:15

Cost Related Malnutrition in Adriatic Region: The example of Croatia, *Ž. Krznarić (CrSPEN)*

11.15–11:30

The implementation of nutritional risk screening and nutrition intervention amongst geriatric patient group, *L. Sobotka (CzSPEN)*

11:30–11:45

How can the hospital dietitian be part of a successful support to the patients: challenges and future steps, *C. Papavaggelis (PASYNOD)*

11:45–12:00

The importance of Teaching Clinical Nutrition in Medical Schools, *M. Chourdakis (GrESPEN)*

12:00–12:30

Διάλειμμα καφέ

12:30–14:00

PART II: Steps towards the prevention and struggling of hospital malnutrition
Chairmen: M. Chourdakis, L. Sobotka

12:30–12:45

The role of the European Union in handling malnutrition, *M. Passakiotou (GrESPEN, Hel. Medical Association)*

12:45–13:00

What can Member State policy-makers and stakeholders contribute?, *S. Klek (POLSPEN)*

13:00–13:15

Nutrition is a basic need – let's treat it like one!, *F. De Man (ENHA)*

13:15–13:30

The EU regulatory Framework for Foods for Special Medical Purposes – its role in fighting malnutrition, *E. Bengio (MNI)*

13:30–13:45

Can we do better for patients? Integrating nutritional care into anticancer therapy
A. Laviano (ECCN, ESPEN)

13:45–14.00

Moderated panel debate and conclusion, *P. Singer, F. de Man, M. Chourdakis, P. Mitta*
+ Reports from Patients on HEN/HPN

16:00–18:30

SESSION II / Chair: Željko Krznarić, Alessandro Laviano

Malnutrition: a hot issue-Fight against malnutrition, *Željko Krznarić (Croatia)*

Energy Intake and Patients' Outcome, *Pierre Singer (Israel)*

Disease Associated Cachexia, *Alessandro Laviano (Italy)*

How to organize a Nutritional Support Team, *Darija Vranešić (Croatia)*

Energy and protein balance and measurement of body composition

Luboš Sobotka (Czech Republic)

Pre- and Probiotics in Diarrheal Diseases, *Remy Meier (Switzerland)*

MNI's contribution to fight against malnutrition, *Ceri Green – (MNI)*

... ❖ ΑΙΘΟΥΣΑ OLYMPIA "C"

08:00–11:00 **LLL – Life Long Learning Programme**
Module 08: Approach to Oral and Enteral Nutrition
(R. Meier, Z.Krznicaric, A.Forbes, M. Chourdakis)
8.1 Indications, Contraindications, Complications and Monitoring of EN
8.2 Oral and Sip Feeding
8.3 Techniques of Enteral Nutrition
8.4 Formulae for Enteral Nutrition

11:00–11:30 **Διάλειμμα καφέ**

11:30–13:30 **SESSION III**
Chair: Chraralambos Spiridis, Remy Meier

N-3 fatty acids in Critical Care. Where are we going? Special substrates in clinical nutrition: Immunonutrition

Pierre Singer (Israel)

Enteral and Parenteral Nutrition in Short Bowel Syndrome

Alastair Forbes (UK)

Nutrition support in acute and chronic pancreatitis

Remy Meier (Switzerland)

Nutrition in Critical Illness and Sepsis

Gintautas Kėkštaitis (Lithuania)

Monitoring of nutritional support

Marilyn Passakiotou (Greece)

... ❖ ΑΙΘΟΥΣΑ OLYMPIA "A"

15:00–16:30 **SESSION IV**
Interactive nutritionDay extended training session

Prof. Michael Hiesmayr (nDay Director)

Sigrid Kosak (nDay Project management)

(for participants and those who are interested in participating in nD):

- nD questionnaires
- data input into the online database
- interpretation of the nD report

Λήξη του Συνεδρίου

9th ADRIATIC CLUB OF CLINICAL NUTRITION

... ❖ ΑΙΘΟΥΣΑ OLYMPIA "C"

Καλωσόρισμα, σύντομη ιστορία του ACCN

Željko Krznarić (Croatia)

15:00–17:30 **SESSION 1**

Chair: Dimitrios Vassilakos, Apostolos Kambaroudis

Basics in Enteral Nutrition

Željko Krznarić (Croatia)

Basics in Parenteral nutrition,

Kalina Grivčeva-Stardelova (FYROM)

Complications of parenteral nutrition

Mehmet Uyar (Turkey)

Substrates in clinical nutrition (macronutrients)

Darija Vranešić (Croatia)

Substrates in clinical nutrition (micronutrients)

Luboš Sobotka (Czech Republic)

Home Parenteral Nutrition-HPN

Alastair Forbes (UK)

ΑΙΘΟΥΣΑ OLYMPIA "C"

08:30–11:00 **SESSION 2**

Chair: Marina Panisic, Anastasia Anastasiadou

**Clinical Parenteral Nutrition –
from Preparation to Administration**

Chrysostomos Anastasilakis (Greece)

Nutrition support in IBD/Hepatic Disease

Pencho Tonchev (Bulgaria)

A Nutritional support in Gastrointestinal fistulas

Marina Panisic (Serbia)

Refeeding Syndrome

Michael Hiesmayr (Austria)

Nutritional Support in the ICU

Maria Peftoulidou (Greece)

11:00–11:30 **Διάλειμμα καφέ**

11:30–13:00 **SESSION 3**

Chair: Athanasios Symeonidis, Nada Rotovnik-Kosjek

Nutrition in the elderly

Michael Chourdakis (Greece)

Dietary interventions in cardiovascular diseases: from facts to controversies,

Antonis Zampelas (Greece)

Nutrition in Cancer

Ioannis Gioulbassanis (Greece)

Nutrition & physical activity–therapeutical groundwork to Cachexia

Nada Rotovnik Kozjek (Slovenia)

13:00–14:00 **Test/evaluation and final remarks**

Željko Krznarić, Michael Chourdakis

ΑΙΘΟΥΣΑ OLYMPIA "A"

08:30–12:00 **LLL Programme**

**Module 17: Nutritional support
in the perioperative period**

(R. Meier, S. Klek, G. Kekstas, M.Passakiotou)

17.1 Metabolic Responses to Surgical Stress

17.2 Enhanced Recovery: Principles

17.3 Fluid Balance and Metabolism in Surgery

17.4 Nutritional Goals in the Perioperative Period.

Facilitating Oral or Enteral Nutrition

FACULTY

1	Anastasia Anastasiadou	Dietitian, Papageorgiou Hospital	(Greece)
2	Chrysostomos Anastassilakis	Pharmacist, 424 Military Hospital	(Greece)
3	Estrella Bengio	Director Regulatory Affairs, Abbott	(Spain)
4	Dr. Michael Chourdakis	Secretary, GRESPEN	(Greece)
5	Professor Alastair Forbes	University College London	(United Kingdom)
6	Dr. Ioannis Gioulbassanis	Oncologist, University Hospital Larissa	(Greece)
7	Dr. Ceri Green	Global Scientific Affairs Director, Nutricia	(Netherlands)
8	Professor Michael Hiesmayr	nDay Director	(Austria)
9	Associate Professor Apostolos Kamaroudis	Surgeon, School of Medicine, AUTH	(Greece)
11	Dr. Gintautas Kėkštās	Chairman, BCCN	(Lithuania)
12	Assistant Professor Stanislaw Klek	Chairman, POLSPEN	(Poland)
13	Sigrid Kosak	nDay Project management	(Austria)
14	Professor Dimitrios Kouvelas	Chairman, GRESPEN	(Greece)
15	Professor Željko Krznarić	Chairman, ACCN	(Croatia)
16	Professor Alessandro Laviano	Chairman, ECPC – ESPEN	(Italy)
17	Frank de Man	Director, ENHA	(Netherlands)
18	Professor Remy Meier	Co-Director of LLL Program	(Switzerland)
19	Persefoni Mitta	Chairperson of the Society of Cancer Patients of Macedonia and Thrace	(Greece)
20	Dr. Marina Panišić	Chairwoman NUPEN	(Serbia)
21	Christos Papavaggelis	Chairman, Hellenic Hospital Dietitians' Association	(Greece)
22	Dr. Marily Pasakiotou	Director, ICU HIPPOKRATIO University Hospital	(Greece)
23	Dr. Maria Peftoulidou	Director, ICU AHEPA University Hospital	(Greece)
24	Dr. Kalliopi-Anna Poulia	Vice Chairwoman, Hellenic Dietetic Association	(Greece)
25	Dr. Nada Rotovnik Kozjek	Chairwoman, SlovPEN	(Slovenia)
26	Athanasios Simeonidis	1st Vice Chairman, ELEGEIA	(Greece)
27	Professor Pierre Singer	Chairman, ESPEN	(Israel)
28	Professor Lubos Sobotka	Chairman, Czech SPEN	(Czech Republic)
29	Professor Charalambos Spiridis	Director of 5th Surgical Dpt., AUTH	(Greece)
30	Dr. Kalina Grivčeva-Stardelova	Chairperson, MSPEN	(FYROM)
31	Dr. Pencho Tonchev	Surgeon	(Bulgaria)
32	Dr. Mehmet Uyar	Chairman, KEPAN	(Turkey)
33	Professor Dimitrios Vassilakos	Director, Anesthesiology and ICU, AUTH	(Greece)
34	Dr. Darija Vranesic Bender	Secretary, ACCN	(Croatia)
35	Professor Antonis Zampelas	Director, Unit of Human Nutrition, AUA	(Greece)

Voyager Complete Travel Services, Αγίας Σοφίας 18, 54622 Θεσσαλονίκη
τηλ: 2310250401, fax: 2310250418, info@voyagertravel.gr //www.voyagertravel.gr
Η Γραμματεία του Συνεδρίου θα λειτουργεί:
Παρασκευή 12 Απριλίου 10:00 – 14:00 & 16:00 – 18:30
Σάββατο 13 Απριλίου 08:00 – 13:00 & 15:00 – 17:00
Κυριακή 14 Απριλίου 08:30 – 14:00

Η ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΘΑ ΗΘΕΛΕ ΝΑ ΕΚΦΡΑΣΕΙ ΤΙΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΧΟΡΗΓΟΥΣ:

35th
ESPEN
Congress

THE EUROPEAN
SOCIETY FOR
CLINICAL
NUTRITION AND
METABOLISM

ESPEN Congress on
Clinical Nutrition & Metabolism

LEIPZIG, GERMANY

31 August - 3 September 2013

SAVE THE DATE

Tearing down barriers –
nutrition brings people together

For more information, please contact
the Congress Secretariat
ESPEN 2013
c/o MCI Suisse SA
Rue de Lyon 75
1211 Geneva 13
Switzerland
Phone +41 (0)22 33 99 595
Fax +41 (0)22 33 99 631
E-mail espen2013@mci-group.com

© Michael Fischer

www.espen.org